

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію **ІЛЛЮЩЕНКА Сергія Юрійовича** “**Рефлексивна компетентність як чинник професійного розвитку офіцера Збройних Сил України**”, поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю **053 “Психологія”** у галузі знань **05 “Соціальні та поведінкові науки”**

Професійний розвиток належить до проблем, зі стабільною актуальністю, яка визначається значущістю професійної діяльності в житті людини. Більшість психологів, досліджуючи розвиток та реалізацію фахівцем власних здібностей, особистісних досягнень, успішність адаптації до соціального та професійного середовища, акцентували увагу на окремих психічних феноменах: Я-концепції особистості, інтелектуальному потенціалі, соціальній компетентності тощо. Проте лише в останні роки проблема самоаналізу практичного професійного досвіду стала першорядною для психології.

Вивчення психологічного механізму організації самоаналізу, реалізованого через внутрішню роботу особистості, спрямовану на осмислення себе, своєї поведінки, власних дій і станів, самопізнання власного духовного світу, ймовірно, є тим ключовим конструктом, що дасть змогу інтегративно дослідити професіонала, його можливості не лише адаптуватися до світу, а й змінити світ разом із собою. Професійна активність уособлює той ступінь професійних досягнень і перебування в соціумі, якого людина прагне досягти в майбутньому. Виключно важливого значення набуває означена проблема в сучасних умовах постійного підвищення вимог до рівня підготовки військового фахівця, який зможе максимально забезпечити ефективність професійної діяльності.

З огляду на вищесказане цілком логічною є мета дослідження, яка полягала у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці впливу рефлексивної компетентності на професійний розвиток офіцера Збройних Сил України.

Реалізація поставленої мети відбувалася шляхом пошуку стрижневих характеристик, що якнайповніше відтворюють те, що репрезентує сутність рефлексивної компетентності офіцера.

Саме з цих причин актуальність рецензованої роботи не викликає сумнівів, через обґрунтованість наукового пошуку та глибокий аналіз практичної діяльності.

Сформульовані об’єкт, предмет, мета і завдання дослідження адекватні визначеній проблематиці. Вибір застосованих методів і методик дослідження забезпечує досягнення мети й реалізацію поставлених завдань.

Дисертаційне дослідження виконано у межах науково-дослідних робіт, передбачених планом наукової і науково-технічної діяльності Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського.

Дисертаційне дослідження Іллющенка Сергія Юрійовича вирізняється достатнім рівнем теоретичного аналізу, самостійністю наукового пошуку, творчим підходом до вирішення наукових проблем.

Структурно дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (205 найменувань, із них 18 – іноземними мовами), 10 додатків на 29 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 207 сторінок, із них основного тексту – 159 сторінок.

У першому розділі дисертації “Теоретичні основи дослідження рефлексивної компетентності як чинника професійного розвитку офіцера Збройних Сил України” наведено системний аналіз сформованих до цього часу наукових теоретичних поглядів та зібраних емпіричних фактів з проблеми впливу рефлексивної компетентності на професійний розвиток особистості загалом, у тому числі професійний розвиток офіцера оперативної ланки управління Збройних Сил України. Автор провів огляд наукових праць, які розкривають сутність ключових понять “рефлексія”, “рефлексивна компетентність” у межах дисертації.

На підставі проведеного аналізу дисертант робить цілком слушний висновок про те, що рефлексивна компетентність офіцера Збройних Сил України є професійно важливим психічним утворенням, що має складну системну організацію, в якій поєднані, взаємодіють і взаємопроникають суб’єктний, комунікативний, кооперативно-управлінський та інтелектуальний компоненти, ступінь сформованості яких відображає здатність і готовність офіцера ефективно провадити військово-професійну діяльність.

У другому розділі “Методологія та методика дослідження розвитку рефлексивної компетентності в офіцерів Збройних Сил України” дисертант на підставі теоретичного аналізу та сформованої моделі дослідження визначає програму емпіричної частини роботи, викладає організаційні засади та процедуру дослідження, описує методичний інструментарій і контингент досліджуваних осіб.

Третій розділ роботи “Емпіричне дослідження рефлексивної компетентності в офіцерів Збройних Сил України” є найбільш вагомим як за обсягом, так і за суттю. Розділ присвячено кількісному та якісному аналізу отриманих емпіричних результатів експериментального дослідження й апробації програми розвитку рефлексивної компетентності офіцерів Збройних Сил України.

Показано, що провідну роль в успішності професійної діяльності досліджуваних осіб забезпечує сукупність визначених особистісних компонентів, які є критерієм включеності офіцерів у професійну діяльність, певним емпіричним свідченням розвитку рефлексивної компетентності офіцера.

Матеріал цього розділу надзвичайно цікавий як із теоретичної, так і з практичної точок зору, адже дає змогу підтвердити припущення про існування двох форм професійного розвитку: пасивної (адаптивної) та активної (надситуативної). В межах другої моделі особистість піднімається над ситуацією і перетворює свою діяльність в об'єкт практичної трансформації. Отримані емпіричні дані допомагають із системних позицій осмислити провідні психологічні закономірності означеного процесу та розробити програму тренінгу розвитку рефлексивної компетентності офіцерів.

Проведений кількісний і якісний порівняльний аналіз результатів, отриманих у ході експерименту, дав змогу автору стверджувати, що розроблена програма тренінгу є ефективним засобом розвитку рефлексивної компетентності офіцерів.

Отримані автором дані є достатньою мірою інформативними, об'єктивними та новими. Всі вони базуються на логічно обґрунтованих завданнях та методах дослідження. Методологічне і теоретичне обґрунтування основних положень роботи забезпечило достовірність результатів досліджень та основних висновків, які базуються на достатній репрезентативній вибірці учасників експерименту, відповідній математичній обробці даних.

Результати роботи апробовано на достатньому рівні – у ході міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних зібрань.

Водночас при загальному позитивному враженні від дисертаційного дослідження Іллющенка Сергія Юрійовича вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження, побажання та рекомендації.

1. В роботі розглянуто наукові підходи вітчизняних та зарубіжних учених до визначення психологічного змісту феномену “рефлексивна компетентність”. З тексту дисертації не зрозуміло, якого саме підходу дотримується автор.

2. На основі наведеного змістового аналізу наукових теорій дослідження рефлексивної компетентності доцільно було побудувати структурну модель рефлексивної компетентності офіцера оперативної ланки управління Збройних Сил України.

3. Окремі положення роботи з досліджуваної проблематики створюють передумови для полеміки. Так, третє завдання дисертації (с. 24) “розробити методіку дослідження рефлексивної компетентності офіцера оперативної ланки управління Збройних Сил України з урахуванням сучасних методологічних

підходів до її дослідження”, на наш погляд, потрібно уточнити, йдеться безпосередньо про методику дисертаційного дослідження автора чи розроблення методики дослідження рефлексивної компетентності офіцера оперативної ланки управління Збройних Сил України загалом.

Втім висловлені зауваження не знижують достовірності і наукової цінності викладених у дисертації наукових результатів.

Висновок. Дисертаційна робота Іллющенка Сергія Юрійовича на тему: “Рефлексивна компетентність як чинник професійного розвитку офіцера Збройних Сил України” є завершеною науковою працею, в якій висвітлено нові науково обґрунтовані результати, що сприяють вирішенню важливого для Збройних Сил України науково-практичного завдання. Наукова праця відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії” від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341), а її автор Іллющенко Сергій Юрійович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 “Психологія” у галузі знань 05 “Соціальні та поведінкові науки”.

Рецензент:

Начальник кафедри морально-психологічного забезпечення діяльності військ (сил) гуманітарного інституту Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, кандидат психологічних наук, доцент

полковник

Олександр КОВАЛЬЧУК

“ ” травня 2023 року